

Andrei Țaguna.

Cuvenț ocașional

rostit în sala de cântări dela gimnasiul public român gr. or. din *Brad*, cu ocașiunea serbării memoriei archiepiscopului și metropolitului *Andrei* baron de *Țaguna*, la 30 Novembre (13 Decembre) 1904,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dr. Pavel Opreșă,
directorul gimn.

Sibiu.

Tipariul tipografiei arhidieceșane.

1905.

Andreiu Șaguna.

Cuvânt ocașional

rostit în sala de cântări dela gimnasiul public român gr.-or. din *Brad*, cu ocașunea serbării memoriei arhiepiscopului și metropolitului *Andreiu* baron de *Șaguna*, la 30 Novembre (13 Decembre) 1904,

de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dr. Pavel Oprișă,

directorul gimn.

Sibiu.

Tipariul tipografiei arhidiocesane.

1905.

I.

Iubiți Școlari! Stimați Colegi! Onorat Public! Biserica și școla română gr. or. din patria noastră închină ziua apostolului Andreiu, întâiu chematul, memoriei fericitului arhiepiscop și metropolit *Andreiu baron de Șaguna*, pe care Dumnezeu l'a trimis să deștepte poporul românesc din somnul cel adânc și cu voie tare să-l tragă cătră tot ce e adevărat, plăcut și bun.

Conducătorii institutului gimnasial din *Brad*, conștii de problema școlei de a educa pe séma patriei cetățeni viguroși trupește, și inteligenți sufletește și totodată cu simțeminte alese, au întocmit serbarea de azi, ca cu acésta ocasiune, prin imnuri înălțate din inimi curate, prin cuvinte pētrunse și prin acte generóse, să 'nalțe tinerimea studiósă, — speranța națiunii nóstre, doritóre de progres, la ideale, la virtute... Și una dintrē virtuți, o virtute alésă întrē virtuți e *recunoștința*.

*

Meditând asupra trecutului din perióda redeşteptării naţionale, — ne simţim datori sã cultivãm recunoştinţa, — *virtutea* care în nici o privinţă nu-i inferiórã patriotismului.

Patriotismul e efluxul iubirii şi al alipirii de patrie, de leagãnul sânt, unde ne-am nãscut, am crescut şi unde trăim, precum şi de ogorul pe care pãrinţii nostri l'au îngrãşat cu scump sângele lor; ear' noi ne pregãtim a-l apãra cu braţele şi viéta nóstrã.

Recunoştinţa isvoreşte din stima şi veneraţiunea ce o păstrãm faţă de memoria bărbaţilor providenţiali, cari s'au jertfit pentru înaintarea binelui public: drept-aceea viéta şi faptele, caracterul lor servesc pentru tinerime ca modele.

Amêndouë virtuţile amintite împodobesc numai inimi nobile, spirite luminate şi caractere integre, indivizi bine educaţi, deóre-ce numai ei sunt iubitori de patrie şi recunoscători.

Recunoştinţă ne-am adunat sã exprimãm şi noi, profesorii, tinerimea, şi inteligenţa alésã din Zarand, memoriei *nemuritoriului Andreiu*, prin modesta nóstrã serbare şcolară.

Da! Căci recunoștință se cuvine bărbatului care a pus în serviciul neamului, patriei și bisericii sale nu numai ființa sa omenescă, frumoasă și puternică, ca a miticului semizeu Hercules, ci dimpreună cu fericirea-i pământescă a dat și schin-teia dumnezeiască, geniul său, tocmai precum Mesia s'a dat pe sine însuși, ca să mântuiască omenimea decădută...

De vei compara suferințele omenesti ale lui Șaguna cu stăruințele sale de fer, numai ca să desevêșiască opera concepută, nu odată îți vei pune întrebarea: ore prin însușiri omenesti, ori prin daruri suprafirești a eliberat acest mare Arhiepiscop neamul nostru cel românesc din robia sclavismului medieval și a desgropat biserica gr. or. română din mormântul în care se afla?

— „M'au proscris și d'ora mai rău m'ar fi muncit de cât pe metropolitul Sava, să fi putut pune mâna pe mine!“ — Nu tânguiri, ci indignități sunt aceste pentru cei-ce vreau să cunoscă cursele cari de repețite ori i-se întinseseră.

*

Opera lui Șaguna, *libertatea națională și bisericescă*, n'ar fi fost de-

săvârșită, dacă *numai* ne-ar fi eliberat din sclăvia politică și bisericească, și nu ni-ar fi și *asigurat* libertatea revendicată prin atâtea jertfe.

Dar' fiind-că ni-a înființat *instituțiuni culturale naționale*, școle de tot felul, asociațiune pentru literatura română și cultura poporului român, fundațiuni, tipografie, în care însuși a publicat numeroase cărți bisericești-scolare, scrise în limba maternă și cu caractere străbune: *ni-a dat mijlocele de lipsă, prin cari se ne cultivăm și astfel înșine se ne apărăm libertatea*. Lumina e izvorul vieții indivizilor . . . cultura începutul existenței popórelor . . .

*

Precum odinióră Moise conduse pe Israiltenii scăpați din robia Egiptului la Canaan, — pământul făgăduinței —, și, de-și dispărù îndată ce zări ținta dorită, prin toiagul său magic întări poporul ales *în credința unui adevărat Dzeu*, — care credință l'a întărit să supórté tóte vicisitudinile timpurilor, și păstrându-și *legea străbună*, continuă a progresa pe calea mântuirii: astfel și Șaguna, *libertatea națională*, eluptată prin genialitatea sa politică, cu care conduse pe frații uniți în cugete și sim-

țiri, de pe câmpul libertății până la inaugurarea dualismului, și *autonomia bisericească*, încoronată prin reorganizarea vechei metropolii gr. or. române, la a cărei reînvieri munci 18 ani, muncă grea dar' nu zadarnică, le asigură prin *institute culturale naționale*, ce *el însuși* înființă pe sēma cetățenilor români, pe cari *el însuși* îi ridică din iobagi legați de glie și din norod întunecat și desconsiderat, la rang de cetățeni.

Institutele culturale naționale ne dau nouă, fiilor sēi sufletești, posibilitatea de a ne lumina și astfel de a fi și deveni capabili sē ne apărăm viața . . . libertatea . . .

Institutele culturale le-a îngrădit cu legi și înzestrat cu bărbați zeloși, educați în spirit național.

Considerând acestea, nu se află minte sănătōsă, nici inimă curată, în care sē nu se deștepte convingerea, că precum credința într'un singur Dzeu a mântuit pe Israilteni și i-a condus la progres, astfel educațiunea națională va mântui ființa noastră națională și o va conduce la viață. Drept-aceea, tot românul trebuie sē fie pētruns de sentimentul recunoștinței față de providențialul creator al institutelor nōstre cultu-

rale și regenerator al neamului românesc.

Dar' institutele naționale ne ofer cadre largi și mărețe, între cari drept avem să ne apărăm existența, și datori suntem să muncim cu diligență, conștiință și abnegațiune; căci de vom abzice de drept și de ne vom negliga datorința, ne vom perde legea străbună și limba maternă; ear' fără de aceste clenodii puțin ne va folosi libertatea, de care și până acum nu ne-am prea dovedit destul de vrednici. Fiind rămași îndărăpt în ale culturii, n'am înțeles darul acesta dumnezeesc.

*

Biserica gr.-or. și fică-sa, școla confesională, sunt factorii cari promovază educațiunea națională în spiritul învățăturilor evanghelice. Drept aceea învățătorii și preoții prin educarea tinerimii deșteptă în ea sentimentele morale religioase, sentimentul adevărului, frumosului și plăcutului, și astfel luminează mintea și nobilizează inima poporului.

Educați poporul român, învățători și preoți, și veți oferi scut puternic patriei și bisericei, legii și libertății.

Archiepiscopul și metropolitul *Andrei* baron de Șaguna era convins despre importanța și rolul instituțiilor culturale-naționale, și convins trebuie să fie tot românul. Mai vârtos trebuie să fim convinși cei din zilele noastre, când vedem pe urmașii marelui Arhieru cu cât zel apostolic luptă pentru a salva instituțiunile culturale create de fericitul Andrei!

În special convinși trebuie să fim noi, zarandenii, cari conlucrării lui înțelepte datorim acest institut, — adevărat isvor de cultură și lumină, și cari nu odată ne punem întrebarea: Ce am fi, de n'am avé acest templu al muselor?

El este un dar dumnezeesc nu numai pentru noi zarandenii, ci pentru întreg neamul nostru. Cu cât ne vom depărta mai tare de anul 1869/70, cu atât mai curat vom înțelege acésta.

*

Dar' ori câte osane vom înălța cu ocasiunea unei modeste sêrbări școlare, să știți, iubiți școlari, colegi și on. public, că ne vom dovedi demni de memoria Marelui Andrei numai dacă vom cultiva vir-

tuțile ce 'l împodobiau pe fericitul. Drept-aceea:

Să iubim neamul și patria, tronul și altariul, precum el le-a iubit!

Să fim onesti și modesti, muncitori și cruțători, severi și ómenii disciplinei în tóte afacerile publice și private, precum el a fost!

Să jertfim pentru cultura națională, precum el a jertfit, nu numai ce a agonisit în decursul archipăstoriei sale de 27 ani, ci și întrégă averea sa părintéscă!

Făcênd astfel vom înainta pe cărările ce el ni-le-a brăzdat; vom educa o tinerime vigurósă și deștéptă, și astfel vom ridica zid viu și puternic neamului și patriei, — zid, de care în împrejurări critice se vor sfărma tóte ispitele dușmanilor; ear' patria, neamul, vor triumfa.

*

O rază de speranță se ivește deja... Principiile înțeleptului părinte, de și încet, totuși străbat masele române. Crește numărul fraților cari rostesc cu pietate numele Șaguna. Se sporesc zidirile publice și private, ale fruntașilor și pioșilor, cari se împodobesc cu tabloul ge-

nialului bărbat. Resar mecenaji nobili și darnici, de unde nici nu visai, cari înainte de a trece la ne-ființă închină o părticică din sudorea feții lor pe altariul culturii naționale. Fii recunoscători, tinerimea însuflețită, aranjază în toate unghiurile sărbări și producțiuni în memoria Marelui Andreiu.

Tot atâtea dovezi, că *recunoștința* împodobeste inimile lor, că geniul lui vieză întră noi.

Speranța ne 'ndreptățește la un viitoriu și mai ideal. Sperăm, că firi-celele de muștariu sëmănate de Șaguna, Gozsd, Mocsonyesti, Zsiga, Birta, Andronic etc. au încolțit în bărbații educați din fundațiunile întemeiate direct de ei, sau la al lor indemn, și vor aduce róde mănóse. *Trebuie* să sosiască timpul idealismului, când frații se vor întrece, ca odinióră femeile cartaginene, întru a salva și înălța instituțiunile căroro genialul Andreiu li-a pus drept base de granit înțelepciunea și cele trei virtuți cardinale-creștine ale ei: credința, speranța și dragostea!

Neamul nostru va regenera; cuvintele profetice: „*Românul are viitoriu de aur*“ se vor adeveri.

II.

Cadrelle unui cuvânt occasional nu pot cuprinde toate ideile și aspirațiunea, cari isvoresc din meditațiunile asupra unei vieți atât de bogate în fapte mărețe. Drept-aceea rămâne, ca fie-care să-și întregască conturile tabloului, schițat, prin deducțiuni obiective, și să-și completeze icóna despre viitoriul neamului său.

Condus de dorul de a îndrepta atențiunea tinerimii asupra persoanei și chipului trecător al idealului Părinte, — mângăerea în durerile și bucuria în fericirile noastre, și a renouării, stimatilor colegi, unele povețe, ce trebuie să ne servescă drept programă în activitatea noastră culturală-didactică, voi schița câteva momente din biografia lui, ca din aceste să ne convingem și să tragem drept învățătură practică, ca să sperăm în Dzeu și întră împrejurări nefavorabile, fiind convinși, că ispitele zilnice sunt numai probe prin cari trebuie să trecă tot individul supus stricăciunii, ca astfel să se curețe și să devină virtuos.

*

La 1 Ianuarie 1809 familia Șaguna, cea de origine macedo-română, aruncată în Miskolcz, fù binecuvân-

tată cu un fiu, căruia în botez i-se dade numele *Anastasiu*, după mamă-sa *Anastasia*.

Copilăria și-o petrecu în orașul nașterii, unde și azi se află biserică și preot gr. or. român. În etate de 13—14 ani, deși orfan de tată, era student în cl. VI gimnasială. Creștea frumos și învăța bine, căci mamă-sa îl îngrija ca lumina ochilor.

Cuvintele Augustei suverane Carmen Sylva: „*de vei vedé un viteaz pe câmpul de luptă, sau în împărăția spiritului, ori de vei întâlni vre-un stăpânitor în gândiri și în descoperiri, se știi, că el a avut o mamă alésă*“, se adevereșc aci de minune.

Da! Anastasiei, mamei sərbătoritului nostru arhieru se cuvine numele de mamă alésă; căci rari sunt mamele cari vor fi avut fii atât de ilustri, atât de vrednici, ca dînsa.

Văduva Anastasia se mută la Pesta dimpreună cu orfanii săi: Avreta și Anastasiu. Aci se așezară în casa unchiului lor Atanasiu Grabovski, un român de frunte și comerciant avut. În casa acestuia se dade orfanilor o educațiune alésă. Avreta se făcu comerciant, dar' muri la anul 1849; ear' Anastasiu termină

gimnasiul, filosofia și științele iuridice cu succes strălucit.

Era de 21 ani, când terminase drepturile. Avea cunoștințe de lume, convenia zi de zi cu ómeni aleși în casa ospitală a unchiului său. De-și june distins: talentat și avut, își avea programul vieții bine statorit. Cu tóte că i-se deschideau cariere diferite, pe cari apucând putea să ajungă preste flori și mirezme la mari distincțiuni personale; totuși preferi a apuca pe căi pline de spini și suferințe, ca astfel prin lupte continue să ajungă la nemurire.

Pétruns de înțelepciunea, că „*Tot omul din clipita nașterii sale, când adecă începe a păși în lume, îndată începe a și muri*“, preferi să apuce pe calea plină de suferințe și prin evenimente mari și rari ajunse la — nemurire.

Atât din vocațiune adevărată, cât și ca să împlinască dorul mamei sale, la sfatul unchiului său și al episcopului Manuilovici din Vêrșeț îmbrățișă *cariera preoțescă*. Cariera dumnezeiască, dar' împreunată cu mare responsabilitate. Preotul adevărat e chiămat să se îngrijiască nu numai de lucrurile trecătoare, ci mai cu sémă de cele ideale: de morala,

luminarea și viața vecinică a fiilor săi, recerințe prin cari un popor devine puternic și respectat.

Teologia o absolvă în despărțământul român din Vêrșeț. Apoi îndată fù chiămat profesor la teologia din Carloviț, ajunse notariu al consistoriului și secretariu al celebrului metropolit sêrbesc Stratimirovics.

Profesorul Șaguna se distinse prin acuratețã și diligență, punctualitate și erudițiune rară; căci, de-și i-se încredințase propunerea limbii slavone bisericești, pe care nici-când nu o studiase, totuși prin zel și silință de fer și-a însușit-o atât de perfect, în cât nu numai a propus-o cu succes, dar' mult timp fù bănuir de Slavon, de Sêrb.

Șaguna — și Sêrb!

De-ar fi avut pentru Sêrbi numai atâta simpatie, cât e negru sub unghie, prea ușor putea fi urmașul patriarhului Raiacsics și de sigur l'ar fi întunecat atât pe acesta, cât și pe toți antecesorii sei.

Dar' Șaguna n'a fost Sêrb, n'a iubit pe Sêrbi, ci și-a iubit neamul seu cel românesc. Român s'a născut, departe de sinul poporului român; Român verde ca stejarul a rămas

și pentru a neamului său deșteptare a muncit, cât a trăit.

La 1 Novembre 1833, tocmai când era de 24 ani, se călugări. În călugărie primi numele *Andrei*. Ca călugăr, în decurs de 10 ani (1833 — 1842) percurse toate treptele ierești: diacon, proto- și archidiacon, singel și protosingel, archimandrit titular și actual.

Ca archimandrit titular la mănăstirea din *Hopova* fù însărcinat să restaureze disciplina și morala între „frații“ din Beșenovo (o mănăstire sârbescă), cari își petreceau zilele în mâncări, beuturi și desfătări, și de cele sfinte nici nu le păsa.

Ca archimandrit actual la mănăstirea din *Covil* fù încredințat să reorganizeze institutul teologic din Vêrșeț. Hercules n'a îndeplinit minuni mai mari când a curățit grajdul lui Augias, ca Șaguna în aceste două casuri. S'a achitat de însărcinările primite cu conștientiositate, fără considerare la persoane, ori la curse, de cari multe i-se aruncau.

Pe lângă astfel de esmisiuni oficióse mai avea timp să se distingă și cu cestiuni administrative, cano-nice și științifice. Tot pe atunci copiază — după cum însuși mărturi-

sește — multe documente istorice, pe cari mai apoi le folosì, ca să desgrópe metropolia gr. or. română din mormântul în care zăcuse preste 150 de ani.

Resoluția regéscă din 27 Iunie 1846 îl făcù *vicariu general* al eparchiei Ardealului, văduvită de preste 8 luni. Astfel dintr'o mănăstire bogată fù aruncat într'o diecesă unde nici capul n'avea unde să și-l plece.

Dar' n'a desperat!

Știa el bine, că Dzeu, care se îngrijește și de paserile ceriului, cu atât mai vêrtos se va îngrijì de dînsul, — de ființa pe care a creat'o după chipul și asemănarea sa și a înzestrat'o cu suflet nemuritor, cu scopul, ca din mórte să o învie spre a dobândi rêsplată pentru faptele sale din acéstă viéță.

Cu încredere în provedință 'și începù activitatea binecuvântată între frații sei transilvăneni, și după o conducere înțeléptă de 1 an și 5 luni avù mângăerea, că adunarea electorală a protopresbiterilor, ținută în Turda la 2 Decembre 1847, îl distinse și pe el *cu 27 voturi*. Astfel ajunse în ternariu, de-și numai ca al treilea candidat.

Resoluția împăărătescă din 5 Faur 1848 îl întări de *episcop*. La 18 April 1848, în Dumineca Tomii, patriarhul sârbesc Raiacsics din Carlovitz îl chirotoni de episcop, cu strălucire mare și suită alésă.

În catedrala din Carlovitz își mărturisî *Andrieu Șaguna* programul, credeul său, căruia rămase credincios până la cea din urmă resuflare.

Cuintesența acestui crez se cuprinde în următoarele:

„*Tu Dómnne știi, că cătră scopul meu a alerga doresc: pe Români transilvăneni din adâncul lor somn să-i deștept, și cu voie cătră tot ce e adevărat, plăcut și bun să-i trag!*“

Adecă Șaguna a vrut să ne facă să iubim școla — lumina — cultura, adevărul, frumosul, virtutea.

De la Carlovitz se reîntórse la Sibiiu cătră finea lui April. Nici n'avú timp să se întroducă și deja la 3/15 Maiu 1848 grăbi la Blaj, ca să conducă și însuflețescă adunarea națională de pe Câmpul-libertății. Apoi alergà preste turnul Roșu, București, Cernăuți la Olmütz, ear' de acolo la Praga, Viena și Innsbruck, ca să înainteze împăratului Ferdinand V. memorandumul, în care părinții nostri cereau să nu mai fie sclavi,

ci cetățeni liberi, egal îndreptățiți, cum se decretase la Blaj. Din Viena se re'ntorce preste Pesta pe Dunăre până la Orșova, ear' de acolo peste Hațeg la Sibiiu. De mai multe-ori percursese el calea acésta și altele. Mai că nu se află vre-o regiune în monarhia austro-ungară, pe care să n'o fi traversat, mai cu vaporul, mai cu trenul, mai cu diligența. Ear' astfel de călătorii nu numai că 'l obosiau, ci îl și umpleau de spaimă și fiori, deóre-ce sabia lui Damocles atârna într'una deasupra capului său.

De la anul 1848/9 până la 1867/8 nu s'a petrecut în monarhia noastră nici un eveniment, la care *Saguna* să nu fi luat parte activă. Par'că sbura, precum cu spiritul, așa și cu corpul. Conducea deputațiuni să cêră îmbunătățirea sorții poporului român și înființarea de insti-tuțiuni culturale pe séma lui, participa la ședințele senatului imperial, ca să contribue cu sfatul său cum ar trebui să se reguleze referințele dintră popórele de diferite naționa-lități și confesiuni din monarhie, la conferențe archierești, cu scopul ca să se organizeze biserica gr. or., la dietă, sínóde, congrese etc., sfin-

ția petri fundamentale și le binecuvânta, colecta, visita credincioșii săi și-i îndemna pe toți la activitate și jertfă: singurul izvor al ori-cărui progres.

Cu temeiu se afirmă, că nu numai înființarea metropoliei gr. or. române — care lucrare și singură l'ar fi făcut nemuritor —, ci tot ce are neamul românesc mare și sublim, prin a lui vază, influință și prudență s'a revendicat . . .

O astfel de muncă trupescă și sufletescă l'a obosit înainte de vreme. Nu că dór' prevedința i-ar fi dăruit o viață scurtă, dar' glorioasă, ca eroului Achilles, ci fiind-că agitația continuă, luptele neîntrerupte slăbesc 'nainte de vreme chiar și ferul.

Șaguna suferia amar, dar' cu resignațiune încă pe la 1869/70. Suferințele trupești înăsprite cu cele sufletești — *mâhnirea și supărarea* — că cauza națională apucase tocmai la 1869 pe căi contrare intențiunilor și dorinței sale — înțeleg *pasivitatea politică* — i-a grăbit mórtea. Era abia în al 65-lea an al vieții și 27 al arhipăstoriei, când la 16/28 Iunie 1873 se mută la cele eterne după ce servise altariului ca episcop, arhiepiscop și metropolit, după-ce prin nu-

măroșe institute culturale-naționale și prin restaurarea vechei metropolii gr. or. române asigură neamului său libertatea.

Astfel cele 27 voturi le resplăți cu 27 ani de archipăstorie bine cuvântată.

Iată, iubită tinerime, câteva momente din viața plină de fapte 'nalte, ce ca diamante șir de șir împodobesc figura Marelui Andreiu.

III.

Acum să privim icóna Marelui Andreiu. Și fiind-că așa vrea, ca imaginea ei să se întipărească cât mai adânc în inima și mintea iubitei tinerimi, Vi-o reproduc așa precum a zugrăvit-o Preasfinția Sa *Nicolae Popea* episcopul Caransebeșului, care partea cea mai frumoasă a vieții sale și-a trăit-o muncind alături cu *Șaguna* la regenerarea neamului românesc.

„Metropolitul Șaguna era dăruit de la natură cu cele mai eminente facultăți corporale și spirituale, în asemenea măsură. Persóna lui era de o frumșeță rară. Jurnalele străine, cu deosebire cele din Viena, nu aflau cuvinte de laudă și admirațiune la toate ocașiunile, mai ales la ceremoniile de la curtea imperială și la alte solemnități

publice, la cari participa și el. Era în timpul senatului imperial, la care participară și ardelenii, la una din seratele ministrului *Schmerling*, unde se aflau mai mulți dintre archiduci, ministri, ambasadori, membri senatului imperial, în scurt cele dintâiu personalități din Viena, întră cari și Șaguna, unde mai apriat se vădù trecerea și respectul ce-l avea dinsul, în cât deputații ardeleni se uimiră de atâta vază. El, prin darurile sale, primite de la natură cu profusiune și desvoltate după regulele științei și ale esperienței, esercia o putere fermecătoare asupra omului.

Metropolitul Șaguna era de statură mare, înalt și drept ca un brad; în anii mai tineri, cum spun cei ce-l vădură pe atunci, mai macru și subțire, dar' osos, în etatea de mijloc plin la trup, corpulent, ear' cătră bătrânețe gros și voluminos. Capul îi era potrivit trupului, acoperit cu păr lung castaniu, mai pe urmă încărunțit, fruntea înaltă și deschisă ca o corónă, ce dădea omului o privire maiestatică; sprâncenele ca și părul capului, pline, dar' nu imbinat, asemenea și genele; ochii mari și căprîi, bătând în albastru, chiari, plini de foc și pătrundători, în cât străbăteau în om până la rărunchi; ei cam acoperiți de frunte și sprâncene și foarte mișcăcioși fiind, îi înlesniau adese câte o privire furișată asupra omului; fața lungăreță, plină, rumenă și cu

trăsurile cele mai fine ; nas frumos proporționat, tot așa gura și buzele, mustețele înălbite, pe cari le rotunzia cu fôrfecile ; barba mare, désă, de tot frumoasă și proporționată cu statura lui, pe care încă o rotunzia puțin cu fôrfecile, mai pe urmă se înălbise și mai rârise și ea. Ear' în partea spirituală el avea o minte fôrte ageră, cuprindea lucrul la moment, de multe-ori nici nu asculta pe om până în sfirșit, întrerupându-l cu cuvintele : „Te pricep !“ — judecată chiară, matură, sănătósă în tóte lucrurile fără deosebire, în cât părerile lui aveau mare trecere la bărbații și locurile cele mai înalte ; memoria aprópe estraordinară, își aducea aminte de cele mai îndepărtate timpuri, de întêmplări cari se petrecuseră de mult, istorisindu-le ca și cum ar fi fost din timpul cel mai de aprópe, adese-ori cerea acte vechi oficióse din arhiv, spunându-le numărul și une-ori și datul chiar.

Privirea lui era seriósă, în înțeles strins bărbătéscă și curagiósă ca a unuia care e conștiu de puterea și superioritatea sa ; în față i-se putea ceti adâncimea cugetelor și greutatea luptelor ce 'l apăsau. Vorbirea era rară, respicată și apăsată, toți îl înțelegeau ; vorbea liber, fără sfială și în mod convinșător, cu o elocuență strălucită. Când vorbea liber, nelegat de hârtie, avea cu mult mai mare efect vorbirea lui. Ii plăcea să

vorbescă, și nu-i plăcea de ómeni tăcuți, ar fi vorbit tótă ziua și despre tóte lucrurile, numai nu nimicuri. Intră tonul vorbirei și al cântării era un contrast lesne observabil, cel dintâiu era puternic, ear' al doilea cu mult mai debil și mai lin. Era vesel în conversațiune, plin de humor și sarcasm câte odată și pentru aceea fórte plăcut în societate. Având mare abilitate la glume, obicinuia mai totdeuna a presera în glume și câte un pic de adevăr, mai ales unde nu-i convenia a-l spune serios, apoi il îmbrăca în glumă și-l spunea în față de multe ori și celor mai distinse personalități. Incă și astăzi cu plăcere ne aducem aminte de unele din glumele lui. Poplaca, o comună românescă din apropierea Sibiului, fórte laboriósă, juca o rolă însemnată întră glumele dînsului. Dacă la pranzurile sale, mai ales când erau óspeți străini, se servia vre-o bucată mai plăcută, el îndată observa: „Asta-i de la Poplaca!“ — ori vre-o beutură sau țigări mai alese, el reflecta: „Astea-s din fabrica episcopului de la Poplaca!“ etc., în cât făcea mult haz, și fiind-că le spunea serios, unii le și credeau, ear' el zimbînd trăgea cu ochiul cătră cei-ce ii știau glumele. Alte-ori, în afaceri oficióse, ori în discursuri cu credincioșii sîi, adese glumia zicînd: „Ei, ei iubiților, v'a bătut Dumnezeu cu episcopul vostru; dar' — sê zic și partea a doua — zeu și pe el încă l'a bătut Dum-

nezeu cu voi!“ Dar’ și glumele, anecdotele și poveștile altora el încă le asculta cu plăcere.

Umbla cu mare gravitate și cu un aer de bărbat ce-și cunoște și simte pozițiunea înaltă, mișcările și tótă purtarea lui erau mărețe, insuflând respect în tóte părțile. Când pâșia el în vre-o societate, ochii tuturor se îndreptau asupra-i; ear’ când vorbea în vre-o adunare, o muscă încă s’ar fi auzit sburând, așa era tăcerea de mare. Pâșia cu pași mari și îndrăsneți, cari mai în urmă, spre apusul vieții, slăbiți de greutatea ce o purtau și de oboséla luptelor, i-se înmuieră de tot.

Imbrăcămintea lui era cea archierescă obicinuită la românii ortodoxi: reverenți lungi, de desupt și din afară cu căptușală, bumbi și găitane roșii, brêu și potcapiu roșu, și peste acesta pălăria cu găitan și ciucuri de aur, crucea pe pept și baston de trestie în mână. Aceleași reverenți pentru zile mari de sêrbătóre le avea de mătasă roșie, tot așa și pe cele călugărești. Dar’ el rare-ori făcea întrebuițare de reverențele cele roșii, numai când cerea trebuința, ear’ altădată el umbla mai numai în cele negre de mătasă la sêrbători și ocațiuni, și de materie simplă în zile de lucru. Mai pe urmă își făcuse reverenți de tot simple, fără găitane și pălăria fără ciucuri, intocmai ca ori-care preot de rënd. De comun purta și ordurile

cele mici în bumb aninate, ear' la zile mari crucile lor cele mari pe pept.

Metropolitul Șaguna era omul ordinei; adese-ori recita el cuvintele cunoscute: „*Ordo est anima rerum!*“, în casă și afară de casă, în oficiu și afară de oficiu, în toate și pretutindeni. Astfel, și ca unul care ținea mult la curățenie și la punctualitate, era recunoscut de toți, privindu-se de un model în acestea, cum și în gustul cel bun. Activitatea lui era admirabilă; se scula des de dimineță și îndată se punea la lucru cât în cele oficiose, bisericesti, școlare, naționale, politice, atât în cele private și literare, și lucra întins ziua întrégă. În cât pentru somn, el se ținea de regula dietetică: „De vreme în pat, de vreme din pat“.

Apetit avea foarte bun, mânca bine și nu 'i plăcea când vre-un óspe nu mânca ca el, îndată începea cu: „*An meae non valent ad tuum stomachum dapes?*“ El nu alegea în bucate, și pe cei ce nu mâncau din bucatele de post, pe cei mai tineri, adese-ori îi surprindea cu întrebarea: „Nu-ți plac bucatele de post, dle N? Da, da, căci la părinți ai trăit tot cu pastete, și nu cu mămăligă și fasole!“ Cu toate acestea el trăia foarte cumpetat. În mâncare mai esceda une-ori, dar' în beutură nici-odată. Vinul nu 'l bea gol, ci totdeauna amestecat cu apă.

Ducea casă mare și deschisă, cercetată de înalte personalități; iubia ospitalitatea,

și îi plăcea să le aibă toate în abundență. După moarte i-se licită un magazin întreg de materialuri, aduse de-adreptul de la fabricile din Viena pentru tot felul de vestminte, mobile, utensilii, etc. noue de nouă. — Era un exemplar de economie și cruțare, ceea-ce îi făcù posibilă înființarea atâtor fonduri, împărțirea de stipendii, și lăsarea unei averi considerabile după sine. El la economie și cruțare îndemna pe Români la toate ocaziunile, în scris și cu graiul. Ura luxul de tot, combătându-l din toate puterile. Unii din bărbații noștri inteligenți vor fi știind să spună multe scene ce avură cu metropolitul Șaguna în astă direcțiune, mai ales stipendistii. Când vre-unul, venind de la universitatea din *Viena*, *Lipsca* etc. se ivia la dînsul îmbrăcat mai elegant: parfumat, cu păpuci de lac, cu ochelari, ori cu părul după modă — avea ce să-și audă. Mai întâiu îl măsura de două trei-ori, din creștet până în tălpi, zicînd: „Da, tu ești N.? tu, feciorul popii N., cantorului N., crînicului N. din satul cutare? Da vii de la *Londra* fîtul meu? De unde ai tu aceste haine scumpe?“ și așa mai departe, în cînt îl tăiau sudorile pe bietul tinăr cînd îl lăsa cu morala ce i-o ținea. Unul însă, mai bun de gură și bogat, i-o făcu-se și lui. „Apoi tu astăzi astfel îmbrăcat, și cu păpuci de lac? Așa haine se îmbracă numai la zile mari de sărbători“, zise metropolitul. „Și cînd pòte fi vre-o zi mai

mare pentru mine, Escelență, de cât azi, când am onóre a mă presenta la arhierul meu ca absolut gimnast, cu atestatul de maturitate în mână?“, răspuse tinêrul maturisat. „Știam eu, că tu ești meșter de gură, te afli numai de cât, Kerl!“ adause el ridênd.

Peste tot cu studenții avea mult de a face, dar' și mai mult acestia cu dînsul. — Nu era adunare, conferență etc. unde să nu fie făcut vre-o alusiune la ei dându-i-se ocasiune, venind vorba de stipendii și ajutoare. „Așa, drăguții, ei trăiesc tot cu *Gebackenes* și cu *Schnitzele*, și apoi tu plătește părinte!“ — îl aușia omul adese-ori, în cât întrégă adunarea rîdea cu haz. Ii plăcea să se îmbrace frumos, să fie curat, să aibă de tôte, dar' numai la timpul său, în mod co-rêspunđătoriu pozițiunii sale, ear' încolo era de tot simplu, atât în îmbrăcăminte, cât și în casă și la masă.

Temperamentul îi era coleric, lesne iritabil; dar' când voia, așa cerênd împrejurările, el se știa modera astfel, că nici cele mai mari vătămări chiar nu 'l puteau scôte din flegmă. Spiritul lui viu și iute îl făcea, ca în acțiunile sale să pășiască decisiv și energie până la vehemență. În aducerea sentințelor era sever și neflexibil. Avea o cunoștință mare de ómeni și a rare-ori se înșela în privirile sale. Moralitatea și religiositatea lui, curate și nefățărte, in-

sufiau respect și simț religios și în alții. El știa a-și supune interesul seu privat totdeauna celui comun.

El își înțelese pe deplin pozițiunea și misiunea sa; în biserică era omul bisericii: după chiămarea sa de călugăr, era călugăr, după cea archierescă, era archiereu; în politică, el era politic, complet bărbat de stat, judecând lucrurile cu sânge rece după realitate, ear' nu după idealuri și năluciri chimerice.

El vorbia și scria bine limbile: română, latină, germână, magiară, multe din cele slavice, mai puțin francesă și greca.

Inzestrat cu atâtea calități distinse: curajos, activ, prudent, nobil în cugete, nobil în simțeminte, și nobil în inimă, Șaguna era omul faptelor celor mari, și prin acestea plin de merite pentru biserică, națiune și societate peste tot.“

(Archiepiscopul și metropolitul Andreiu baron de Șaguna, de Nicolae Popea, Sibiiu, 1879).

Din tabloul reprodus puteți vedé și înțelege, că Marele Andreiu a fost în ce privește statura, om mare, înalt ca un brad și frumos de minune; avea o minte ageră și o fire veselă; iubia disciplina; era activ și ospital, dar' ura luxul; era moral-religios, căci iubia casa Domnului și respecta poruncile lui; judeca cu

sânge rece tot ce făcea, și conform realității purcedea; cunoștea mai multe limbi, pe cari le vorbea frumos și respicat; era curajos, prudent și nobil în cugete, inimă și simțeminte: prin astfel de daruri dumnezești a devenit omul faptelor mari, care când iniția vre-un plan bine chibzuit, mai bine își jertfia viața, de cât propusul său să nu-l realizeze.

Ți-am prezentat, iubită tinerime etc., tabloul sĂrbĂtoritului Andreiu, care serviascĂ-ți drept model în tĂte acțiunile și 'n ĂntrĂgĂ viața!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IV.

Drept Ăncheiere voi reproduce cĂteva acte scĂse din archiva gimnasiului nostru, cari dovedesc dragostea și interesul deosebit, ce 'l purta Șaguna fațĂ de acest institut și profesorii sĂi.

IatĂ-le:

1. La 14 Decembre 1869 i-a Ănaintat direcțiunea gimnasialĂ cele dintĂiu trei protocoĂe dresate Ăn conferențele profesorale, Ăn Octobre, Novembre și Decembre 1869, dimpreunĂ cu blanchetele despre materialul parcurs din fie-care obiect prescriș.

Şaguna deja la 18 Decembrie 1869 revădă actele conferenţelor şi dând peste tânguirea profesorilor, că n'au charte, n'au recuisite de învăţământ, şi că nu ştiu de unde să şi-le procure, le dete sfatul următoriu: „direcţiunea gimnasială din Brad să se pună în conţelegere cu direcţiunea gimnasială română din Braşov spre a cere desluşiri, ca de la una care e cunoscătoare de atari lucruri şi şi-a procurat atari obiecte. Asemenea să cêră informaţiuni în toate trebile şcolare şi ale învăţământului.“

Ear' când se convinse din tabletele despre materialul parcurs — tablete pe basa cărora va fi intenţionat să pregătêscă un plan stabil de învăţământ — „că copiilor li-se dau *eserciţii limbistice trei de clasă şi unul domestic*“, le recomândă următoarele: „deore-ce studiul elementar are să contee mai mult din *eserciţii practice*, aşă dar' ar fi de folos, ca în totă săptămâna să li-se dee câte un *eserciţiu de clasă şi câte unul domestic*“ (nr. cons. 1419/869).

2. La 23 Ianuarie 1870 s'a înaintat protocolul dresat în conferenţa profesorală ținută în 5 Ianuarie acelaş an, cum şi tabletele pe Decembre.

— Șaguna află că conferența s'a ținut în Ajunul Botezului Domnului și observă următoarele: „Ziua conferenței n'a fost bine nimerită, căci aceea zi este o zi de evlavie și de post mare, când profesorii sunt chemați a da școlarilor exemplu bun de religiozitate“ (nr. cons. 86/870) etc.

Și câte astfel de inviațiuni ni-ar fi rămas de la Marele Andreiu, dacă gimnasiul nostru se înființa la anul 1861, când el era în flórea vieții!... Durere, capacitările confesionale au răpit prea mult timp!...

Și din cele ce ni-au rămas e clar însă, că Șaguna, care pe la 1870 inclina spre sfârșitul vieții sale, doria, ca:

1. Gimnasiul din Brad să steie în strînsă legătură cu cel din Brașov, pe care îl privia de „*corónă a întregii trebi școlare din Ardeal*“ (Ist. bis. ort. răsărit. II pag. 214 și urm.).

2. Ca și în ale învățămîntului și aranjamentului să se acomodeze celui din Brașov.

3. Ca învățămîntul să fie cât mai practic, și

3. profesorii să servescă școlarilor drept exemplu bun de religiozitate, — cestiuni importante.

Şaguna la feliurite ocaşiuni, ca inaugurarea gimnasiului, compunerea testamentului, etc. — şi-a adus aminte de gimnasiul nostru, căci la inaugurare i-a trimis 2000 fl., ear' prin testament i-a asigurat tipărirea gratuită pentru totdeauna a anuarului şcolar. Sperase, că cu ocaşiunea inaugurării (21 Maiu v. 1870) 'l va pute însuşi binecuvânta şi înălţa rugăciuni pioşe pentru odihna sufletelor vrednicilor fundatori, cari alătura cu el jertfiseră obolul lor pentru ridicarea noului Sion. Dacă bóla nu l'ar fi reţinut, ar fi fost de prisos invitarea repetită a comitetului aranjator; deóre-ce el însuşi 'şi esprimase mai nainte dorinţa de a visita Zarandul, — dor sacru, care conduse şi pe urmaşul *) sêu în aceste plaiuri. De-ar fi putut Şaguna visita gimnasiul din Brad, de sigur spunea şi zarandenilor, ce spusese braşovenilor, că „*locul acesta — unde ne aflăm acum adunaţi — are să fie sfânt şi prea sfânt!*“ De sigur ne-ar fi convins din neam în neam, că „*pe lângă biserică, — şcola, cultura naţională, — este singura mântuinţă, singura scăpare, singurul scut apărător al vii-*

---

*) Metropolitul Miron a vizitat gimnasiul la 9 Septembrie, 1896.

toriului și al fericirii noastre naționale“.

Cinstea de a visita acest templu închinat științei și diligenței a rezervat'o pronia urmașilor săi. Tot vreunuia dintră acești fii sufletești ai marelui arhieru îi e rezervată și fericirea de a-și pute asigura nemurirea prin desăvârșirea operei întemeiate de Șaguna. O necesitate tot mai simțită.

*

Profesorii gimnasiali se purtau față de bunul părinte ca fiii cei adevărați. Nu întrelăsau o onomastică, ca să nu-și exprime sentimentele de grațitudine, venerațiune și admirațiune. Ear' Șaguna nu rămânea nimănu dator.

Vrednic de reprodus e răspunsul său din 1 Decembre 1870. In acesta nu numai că mulțamește profesorilor grațulanți, ci le schițeză programa activității lor și afară de păreții școlei, în viața socială.

Sfatul acesta are să ne servescă drept memento! Esența lui e practică aprópe de tóte institutele culturale medii din patrie, conștie de problema lor educatóre.

Iată ce scria marele Andreiu profesorilor nostri:

„Simplu, dar' din suflet curat Vă multănesc, Iubiților! pentru aducerea a-minte a zilei numelui meu, poftindu-Vă tot darul desevêrșit, care vine de la Tatăl luminilor! și Vă rog, să fiți comunicativi cătră popor(ul) cu tot privilegiul, arătându-i necesitatea cea arđendă pentru luminarea și cultivarea tineretului nostru, care acum au căpătat mijlocirea cea mai îndemâ-natică spre învățat(ul) prin înființarea gimnasiului din Brad; bine veți face, dacă la sêrbătorile mari a-ți ieși în comunele nôstre învecinate de Brad și cu aceea ocasiune a-ți ținea cuvântări spre deșteptarea poporului pentru cultura copîilor lor, și a-ți ținea în serile de iarnă 10—12 prelegeri despre necesitatea culturii poporului nostru și despre alte asemenea obiecte și despre tôte să faceți arătare la redacțiunea „Telegrafului Român“.

Și la gratulațiunile din 1871 dori profesorilor, ca Dzeu să 'i țină în deplină sănătate și putere trupescă și sufletescă pe cariera ce și-au ales'o pentru înaintarea moralității și luminării tinerimei nôstre. (Nr. 12/1871 D. G.).

Nu întru în analiza, nici aprecierea acestor povețe înțelepte.

Ele sunt chiar și precise, ca tot ce a isvorît din mintea luminată și inima nobilă a providențialului arhieru,

Nu vreau nici să zic, că dór' n'am făcut întocmai....

Fie-care învățătoriu, preot, profesor etc. e conștiu de chiămarea sa. Are să-și dea sémă de faptele sale. Răspunďător rămâne pentru ele. Constat numai, că datori suntem să facem tot ce-'i posibil și permis, ca să ne luminăm și întărim, și astfel prin vorbe și fapte să contribuim la preamărirea fericitului arhiepiscop și metropolit Andreiu baron de Șaguna, care ni-a dat să înțelegem, că numai prin cultură națională ne vom asigura libertatea, viața.

Vă rog deci On. public, st. colegi și iubiti școlari, să meditați asupra faptelor și poveștelor înțelepte ale providențialului părinte. Zi și noapte să ni-le reîmprospătăm în memorie. Să știm, că cu cât ne vom aduna mai adese-ori în sfânt numele său și cu cât ne vom îngriji mai serios de cultura și perfecționarea proprie: cu atât mai mult vom dovedi, că geniul său luminat s'a pogorît asupra noastră, viéză întră noi și suntem vrednici urmași, fii sufletești ai marelui Andreiu baron de Șaguna, a cărui memorie o serbăm prin imne, osane și pietate.

Vă mulțămesc pentru atențiune!